

ЄС стала ближчою після підписання у 2014 р. політичної та економічної частини угоди про Асоціацію з ЄС. Беззаперечними успіхами євроінтеграційного курсу нашої держави стали укладання угоди щодо створення зони вільної торгівлі з Європейським союзом, що почала працювати з 1 січня 2016 р. та отримання у червні 2017 р. громадянами України права на короткотермінові безвізові подорожі до країн ЄС.

На початку 2019 р. Верховна Рада України підтримала пропозицію Президента України П. Порошенка щодо внесення змін до Основного закону держави, з метою конституційного закріплення європейських та євроатлантичних прагнень України, які, на його переконання, чітко відповідають національним інтересам нашої країни. Втім, для того, щоб ця ініціатива була підкріплена конкретними кроками, необхідно стимулювати процес імплементації вітчизняних правових норм до європейської правової системи, що передбачає дотримання рекомендацій ПАРЕ та ОБСЄ щодо виборчого законодавства і процесу, реформування судових та правоохоронних органів тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Азбука європейської інтеграції : навч.-метод. посіб. / під заг. ред. І. В. Яковика. Харків : Апекс+, 2006. 67 с.
2. Договірно-правова база відносин співробітництва Україна – ЄС. URL: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/63716.htm> (дата звернення: 14.02.2019).
3. Борисова Ю. Європейська інтеграція. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 1. С. 37–42.
4. Луць Л. Формування правового механізму взаємодії України з Радою Європи та Євросоюзом. *Віче*. 2006. Вип. 7–8. С. 54–55.
5. Палагнюк Ю. Поняття «Європейська інтеграція» в державному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2011. № 2. С. 110–115.

Одержано 28.02.2019

УДК 342.4:351.86(477)

Юлія Олександрівна ЗАГУМЕННА,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0617-8363>*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проголошення в 1991 році України як суверенної і незалежної держави, стало волевиявленням українського народу, реалізацією ним свого невід'ємного права на самовизначення. Наявність суверенітету і незалежності є необхідною передумовою здійснення прав і свобод людини і громадянина, реалізації органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них завдань і функцій. Без суверенності і незалежності, держава не може існувати як повноцінне правове утворення. Державний суверенітет України ґрунтується на незалежності України і її територіальній цілісності і недоторканості та означає верховенство державної влади щодо будь-якої іншої влади всередині країни і її незалежність від будь-якої іншої влади за її межами [1, с. 7].

Конституція України визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Зміст і спрямованість діяльності держави визначаються правами і свободами людини та їх гарантіями. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Цей напрям діяльності держави, визначений Конституцією є одним із головних завдань сектора безпеки і оборони держави.

Цілий ряд положень Конституції України можна віднести до основ національної безпеки. Перш за все це статті 3, 16, 17, 18 Основного Закону, які є одними із визначальних засад конституційного ладу. Крім того, категорія «національна безпека» згадується у дев'яти статтях Конституції: у статтях 32, 34, 36, 39, 44 передбачено обмеження прав громадян в інтересах забезпечення національної безпеки; в п. 17 ч. 1 ст. 92 вказується, що основи національної безпеки визначаються виключно законами України; відповідно до п. 1, 17 ч. 1 ст. 106 та п. 7 ч. 1 ст. 116 передбачено повноваження Президента та Кабінету Міністрів у сфері національної безпеки, а

ст.107 передбачає діяльність Ради національної безпеки та оборони України, яка є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Конституційний вплив на суспільні відносини в сфері національної безпеки України забезпечується також через дію нормативно-правових актів, які впливають із Основного Закону й деталізують його положення з цього питання [2].

У Конституції України зазначені такі фундаментальні поняття, як: екологічна безпека (статті 16, 92), економічна та інформаційна, державна безпека (ст. 17), інтереси національної безпеки (статті 32, 34, 36, 39), забезпечення національної безпеки (ст. 44), основи національної безпеки (ст. 92), національна безпека, сфери національної безпеки, небезпека (ст. 106), особиста безпека (ст.126), громадська безпека (ст.138). Крім того, в ній передбачено створення і функціонування координаційного органу з питань національної безпеки і оборони при Президентові України – Ради національної безпеки і оборони України (ст. 107) [2].

Слід погодитись з В. Гомонаєм, що основи національної безпеки є одним із найважливіших інститутів конституційно-правових відносин в Україні [3, с.39]. До об'єктів конституційно-правих відносин вчений відносить: суверенітет народу; державний і національний суверенітет; конституційний лад та його захист; права, свободи, обов'язки людини і громадянина; влада; волевиявлення народу, населення відповідної адміністративної одиниці; дії державних органів тощо [3, с. 54].

Проте, слід зазначити, що положення Конституції України також необхідно захищати на рівні національної безпеки. Приводом для цього є порушення конституційних норм, реалізовані і нереалізовані спроби нелегітимної модернізації Конституції, факти підміни конституційних норм політичною доцільністю, принизливий для особистості стан дотримання та захисту її прав і свобод, що мають місце в країнах сучасного світу [4, с. 19].

Загально визнаними, на думку Т. О. Цимбалістого, гарантіями правової охорони конституції є: конституційний контроль; конституційно-правова відповідальність; гарантії стабільності конституції (особливий порядок прийняття конституції і внесення до неї змін) [5, с.143].

Гарантії стабільності Конституції проявляються через передбачену статтею 159 Конституції України перевірку Конституційним Судом України законопроектів про внесення змін до Конституції щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Що стосується статті 157, то Конституційний Суд України перевіряє: 1) чи передбачають пропонувані зміни скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина; 2) чи не спрямовані вони на ліквідацію незалежності України, чи на порушення територіальної цілісності України; 3) чи не змінюється Конституція України в умовах воєнного чи надзвичайного стану [2].

Таким чином, конституційна безпека є складовою частиною національної безпеки, оскільки передбачає передусім безпековий стан конституційного ладу країни та основного акту, який його закріплює – Конституції, у тому числі усунення зловживання ним. Національна безпека є невід'ємним інститутом конституційного права, оскільки, до останнього входять і інші сфери формування та правового регулювання суспільних відносин у державі. Беззаперечно, що будь-які заходи забезпечення національної безпеки не можуть здійснюватися поза правовим полем держави, у спосіб, та органами, не передбаченими законодавством. Оскільки Конституція є основою законодавства, то звідси витікає, що забезпечення національної безпеки є основною функцією Конституції, поряд із регулюванням інших сфер суспільних відносин. І навіть більше, так як порушення функціонування будь якої правової та інституційної складової державного механізму може стати загрозою національній безпеці країни, роль Конституції в забезпеченні національної безпеки неможливо переоцінити [4, с. 84].

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : наук.-практ. комент. / редкол.: В.Я.Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.

2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 02.03.2019).

3. Конституційне право України : навч. посіб. / Ю. М. Бисага, Ю. Ю. Бисага, Д. М. Белов та ін. Ужгород : Ліра, 2007. 370 с.

4. Лемак О. В. Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2017. 221 с.

5. Цимбалістий Т. О. Конституційна юстиція в Україні : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 200 с.

Одержано 11.03.2019